

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI G'AZNACHILIGINING TASHKILIY ASOSLARI

*Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti
Budjet hisobi va g'aznachilik kafedrasi, iqtisodiyot fanlari doktori,
professor Gulyora Kasimova
“Budjet nazorati va g'aznachilik” yo'nalishi 4-kurs talabasi
Sodiqova Kamola Bahodirovna*

Annotatsiya: O'zbekiston Respublikasi g'aznachilik ijrosi hamda ularni tashkil etish usullari va uziga xos xususiyatlari. Davlat g'azna ijrosini tashkil etishdagi ustuvor yo'nalishlar.

Kalit so'z: Davlat g'azna ijrosi, G'azna hisob raqamining yagona ekani, G'aznachilikning bosh kitobi, Qonunlar kesimida kuzatish.

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ КАЗНАЧЕЙСТВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Аннотация: Казначейское исполнение Республики Узбекистан, методы их организации и особенности. Приоритетные направления в организации исполнения государственной казны.

Ключевые слова: Государственное казначейское исполнение, уникальность номера казначейского счета, главная книга казначейства, мониторинг в разделе законов.

ORGANIZATIONAL FUNDAMENTALS OF THE TREASURY OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Abstract: Treasury execution of the Republic of Uzbekistan, methods of their organization and specific features. Priority directions in the organization of state treasury execution.

Key words: State treasury execution, the uniqueness of the treasury account number, the general ledger of the treasury, monitoring in the section of laws.

Mazkur Qonunda ko'rsatilishicha, “Davlat budjetining g'azna ijrosi davlat budjetining barcha daromadlarini yagona g'azna hisobraqamiga kiritishdan, shuningdek, davlat budjetining xarajatlarini shu hisobraqamdan to'lashdan iborat”.

Davlat budjeti g'azna ijrosining asosiy tamoyillari – kassaning yagonaligi hamda buxgalteriya hisobi va hisobotini tashkil etishning yagonaligidan iborat. Davlat

budjetining g'azna ijrosi qonun hujjatlarida belgilab qo'yiladigan maxsus vakolatli moliya organi hamda uning Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, tumanlar, shaharlardagi hududiy bo'linmalari tomonidan amalga oshiriladi.

G'aznachilik - budjetdan mablag' oluvchilarning majburiyatlarini ijroga qabul qiladi va budjet tashkilotlariga yetkazib berilgan tovar mahsulotlar, bajarilgan ishlar va ko'rsatilgan xizmatlar uchun G'aznachilik ularning nomidan va ularning topshirig'iga binoan, vakolatni o'z zimmasiga oladi va budjet mablag'larining maqsadli ishlatilishini ta'minlash va nazorat qilish asosida to'lovlarni amalga oshiradi.

Davlat budjeti g'azna ijrosi deganda davlat budjeti, davlat maqsadli jamg'armalari va boshqa budjetdan tashqari fondlarning mablag'lari to'planadigan, ushbu mablag'lar doirasida aniq belgilangan yo'nalishlar bo'yicha xarajatlar amalga oshiriladigan yagona g'azna hisobraqami orqali davlat budjetining ijro etilishi hamda shu orqali davlat moliyasini maqsadli va samarali boshqarishni tashkil etish tushuniladi.

Davlat budjeti g'azna ijrosiga o'tishgacha bo'lgan davrda budjet ijrosi jarayoni quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

- budjet tushumlarini taqsimlash;
- tegishli budjetlarda jamlangan mablag'larni budjetdan mablag' oluvchilarning ularga xizmat ko'rsatuvchi banklarda ochilgan hisobraqamilariga o'tkazish.

2004-yilda O'zbekiston Respublikasining "Davlat budjetining g'azna ijrosi to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi. Bu Qonun budjet xarajatlarini boshqarish va nazorat qilish jarayonlariga keskin o'zgartirishlar kiritdi. Ushbu Qonunning maqsadi O'zbekiston Respublikasi davlat budjetining va budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'larining g'azna ijrosi sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat bo'ldi.

2005-yilda Moliya vazirligi tarkibida davlat budjetining g'azna ijrosini joriy qilish uslubiyoti boshqarmasi tashkil etildi.

2007-yilda respublikaning barcha hududlarida davlat budjetining g'azna ijrosi elementlari joriy etildi, davlat budjeti xarajatlarining iqtisodiy tasnifiga ko'ra barcha guruhlar bo'yicha ijrosi g'aznachilik bilan qamrab olindi.

2009-yilda davlat budjeti bilan birgalikda, davlat maqsadli jamg'armalarining ijrosi ham G'aznachilikka o'tdi. Bu maqsadda davlat maqsadli jamg'armalari mablag'lari harakatini ta'minlovchi tegishli banklardagi ularning hisobraqamlari yopilib, G'aznachilikda ular uchun shaxsiy hisobraqamlar ochildi va ularning daromadlari tushumi hamda xarajatlari to'lovi shu hisobraqamlardan amalga oshirila boshlandi.

2010-yildan boshlab tajriba tariqasida davlat budjetining bojxona orqali tushuvchi daromadlari ijrosi g'aznachilik orqali amalga oshirila boshlandi;

G'aznachilik faoliyat ko'rsatishi uchun uning quyidagi tashkiliy elementlari mavjud bo'lishi va o'zaro bog'liqlikda amal qilishi zarur.

1. G'aznachilikning yagona hisobraqami.
2. G'aznachilikning bosh kitobi.
3. G'aznachilik organlari.
4. G'aznachilikning axborot tizimi.
5. G'aznachilikda budget mablag'larini boshqarish.

G'aznachilikning bosh kitobi - budget ijrosi g'azna usulining asosiy elementlaridan biridir. G'aznachilik Bosh kitobi bilan davlat moliyaviy resurslarining hisobkitobi yuritiladi va moliya tizimining axborot tizimi faoliyat ko'rsatadi. G'aznachilikning Bosh kitobi budget operatsiyalari buxgalteriya hisobini yuritishning kompyuterlashtirilgan tizimidir.

G'aznachilik Iqtisodiyot va Moliya vazirligi tarkibidagi davlat organi hisoblanadi. G'aznachilikning Qoraqalpog'iston Respublikasi G'aznachilik Boshqarmasi, Toshkent shahar va viloyatlar Boshqarmalari, shahar va tumanlarda G'aznachilik bo'limlari kabi hududiy organlari faoliyat yuritadi. G'aznachilikka O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vaziri o'rinbosari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tayinlangan Davlat G'aznachisi rahbarlik qiladi. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligining buyrug'iga muvofiq G'aznachilikning hududiy organlari tuziladi va tugatiladi. G'aznachilik organlarining xarajatlarini moliyalashtirish respublika budgetidan amalga oshiriladi.

G'aznachilikka yagona axborot tizimi xizmat qiladi. Hozirgi kunda G'aznachilikning yagona axborot tizimi yaratilgan bo'lib, "Davlat mablag'larini boshqarishning axborot tizimi" (DMBAT) deb ataladi. Budget operatsiyalari bo'yicha kodlashtirilgan va tasniflangan ma'lumotlar DMBAT ga avtomatik ravishda yuklanadi, bu esa daromadlarni tasniflar, hududiy belgilari, budgetdan mablag' oluvchi tashkilotlar bo'yicha aniqlash imkonini beradi. Daromadlar avtomatik ravishda tegishli budgetlarga belgilangan normativlar asosida o'tkaziladi. Daromadlarni yillik va oylik prognoz qilish bilan bog'liq tadbirlar o'zgarishsiz qolsa-da, tushumlarni o'tkazish endilikda banklar tomonidan emas, DMBAT tomonidan amalga oshiriladi.

G'aznachilik yagona g'azna hisobraqamidan va G'aznachilikning boshqa bank hisobraqamlaridagi davlat budgeti mablag'larini, davlat budgetining xarajatlarini belgilangan muddatlarda amalga oshirish uchun yo'naltirish, shuningdek, davlat budgetining vaqtincha bo'sh turgan mablag'larini bank depozitlari va boshqa aktivlarga vaqtincha joylashtirish hamda ular hisobidan respublika budgetiga, Qoraqalpog'iston Respublikasi budgetiga, mahalliy budgetlarga, shuningdek, davlat maqsadli jamg'armalariga budget ssudalari berish yo'li bilan boshqarib boradi.

Xulosa: O'zbekiston Respublikasida davlat moliyasini boshqarish tizimida olib borilayotgan islohotlar, qator vazifalar bilan birgalikda, davlat budgetining g'azna

ijrosiga bosqichma-bosqich o'tishni va uning faoliyat mexanizmlarini takomillashtirishni nazarda tutadi. Bunda zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida davlat mablag'larining harakati to'g'risidagi ma'lumotlarni jamlash, qayta ishlash, uzatish usullarini o'zlashtirish asosida davlat moliyasini boshqarishning samarali usul va vositalarini shakllantirish va muvofiq holda ishlashini ta'minlash zarur bo'ladi deb o'ylayman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. “O‘zbekiston Respublikasi M oliya vazirligining g'aznachiligi to 'g 'risid a Nizom” . O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar M ahkamasining 2007-yil, 20-martdagi 53-son qaroridan Ilova.
2. “Davlat budjetining g ‘azna ijrosi Qoidalari”. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirining 2009-yil, 4-avgustdagi 69-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan va O 'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2009-yil, 16-sentabrda 2007-son bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.
3. Qosimova G., Shaakramov K. Mahalliy budjetlar. O 'quv qo'lanm a. - T.: Moliya, 2012.
4. Malikov T.S. Davlat budjeti/ T.S. Malikov, N.X. Xaydarov. - Tashkent: IQTISOD-MOLIYA, 2007. - 84 s
5. “Budjeti tizimi to ‘g ‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi qonuni. 14.12.2000y.